

Şehrin Nafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 8 • SAYI: 13

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

10 HAZİRAN 2026 ÇARŞAMBA

NAMIK KEMAL'İN KALEMİNDE VATAN

NAMIK KEMAL'İN KALEMİNDE VATAN

HALE GÜRBÜZ

*"İnsan vatanı sever, çünkü hürriyeti,
Rahatı, vatan sayesinde kaimdir."*

Namik KEMAL

Türk edebiyat, düşünce ve siyaset tarihinin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Namık Kemal, Osmanlı devlet yönetiminde önemli görevler almış adamlar yetiştiren, tanınmış bir ailenin çocuğu olarak 21 Aralık 1840 Pazartesi günü Tekirdağ'da doğmuştur.

Namik Kemal'in babası, Mustafa Asım Bey'dir. Annesi de Tekirdağ Mutasarrıflığında, Afyon, Kütahya, Kıbrıs kadılıklarında, Kars ve Sofya Kaymakamlığı'nda bulunan Koniçe eşrafından Abdüllatif Paşa'nın kızı Fatma Zehra Hanım'dır.

Annesini daha küçük yaşında kaybeden Namık Kemal'i, dedesi Abdüllatif Paşa, kızının hatırası olarak yanından ayırmadığı için, Kemal çocukluğunda dedesiyle birlikte pek çok illerde bulunmuş ve Abdüllatif Paşa'nın İstanbul'da bulunduğu yıllarda Bayezid Rüştiyesinde ve Valide Mektebi'nde birkaç sene okumuştur. Daha altı yaşından başlayarak özel hocalardan ders alan Namık Kemal'e edebiyat zevki veren, Kars'ta bulunduğu yıllardaki hocası Vaiz zade Mehmed Hâmid Efendi olduğu bilinmektedir.

Namik Kemal, anne şefkat ve ilgisini anne-annesi Mahdume Hanım'dan görmüştür. Kars'ta binicilik ve cirit gibi spor dallarıyla ilgilenmiş, çocukluğunun bütün bu görgü, bilgi ve duygu hareketleri arasında bir yandan da şiir denemelerine başlamıştır. Namık Kemal'in Kars'ta iken bir deftere yazdığı Divan şiiri tarzı manzumeleri ve bazı hicivleri İstanbul'a döndükten sonra yazdıklarıyla birlikte bir divan meydana getirmiştir.

Asıl adı Mehmet Kemal olan şaire "Namik"

mahlasını Sofya'da iken tanıştığı şair Binbaş Eşref (sonradan Paşa) vermiştir. Yine Sofya'da henüz on altı yaşındayken Niş kadısı Mustafa Ragıp Efendi'nin kızı Nesime Hanım ile evlendirilmiş ve bu evlilikten 1864'te Feride adlı bir kızı, 1867'de Ali Ekrem adlı bir oğlu olur. (1)

1857 yılında İstanbul'a geri dönen Nâmik Kemal, burada divan geleneğine bağlı şairlerle dost olur. 1863'te Tercüme Odası'na girer. Orada Şinasi ile tanışır. Fransızcasını ilerletir. Şinasi'nin etkisiyle Batı Edebiyatını öğrenmeye yönelir. Tasvir-i Efkâr'da yazmaya başlar. 1865'te Şinasi Paris'e gidince, gazetesinin yönetimini üzerine alır. Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ne girer. Şark meselesiyle ilgili yazılarından ötürü gazete kapatılır. 1867'de Ziya Paşa'yla Paris'e kaçar. Oradan Londra'ya geçer. 1868'de Hürriyet Gazetesini çıkarır. İki yıl sonra İstanbul'a döner. Üç arkadaşıyla İbret gazetesini kurar. Gazete "Garaz Maraz" başlıklı yazısı dolayısıyla dört ay kapatılır. Namık Kemal Gelibolu mutasarrıflığına atanır. Dönünce, yayıma devam eder. Bu sırada oynanan Vatan yahut Silistre'yi halk coşkuyla karşılar. Bununla ilgili olarak İbret'te yayımlanan yazı dolayısıyla hükümet ihtarda bulunur. Ertesi sayıda gazetede buna cevap verilir. Bunun üzerine Namık Kemal 1873'te Kıbrıs'a sürülür. Otuz sekiz ay Magosa Kalesinde hapis yatar. Birçok eserini orada yazar. 1876'da Abdülaziz tahttan indirilince salıverilir. İs-

İÇİNDEKİLER

• NAMIK KEMAL'İN KALEMİNDE VATAN
HALE GÜRBÜZ

• BİR ANKETİN SONUÇLARI
MUSTAFA ÖZCAN

• EĞİTİMDE KALEM VE KİTABA DÖNÜŞ
PROF. DR. FIRDEVŞ GÜNEŞ

tanbul'a gelince Şura'yı Devlet'te görevlendirilir. Kanun-ı Esasi Encümeni'nde çalışır. Abdülhamit'e sunulan bir jurnal yüzünden tutuklanır, beş buçuk ay içeride kalır. Beraat ettiyse de kurtulamaz. 1877'de Midilli Adasına sürülür. Ardından 1879'da oranın mutasarrıflığına atanır. Daha sonra da 1884'te Rodos ve 1887'de Sakız mutasarrıflığına verilir. 2 Aralık 1888'de Sakız'da vefat eder.

Kısacık hayatına sığdırdığı eserleri şöyledir:
Romanları: İntibah, Cezmi

Oyunları: Vatan yahut Silistre, Zavallı Çocuk, Akif Bey, Gülnihal, Celalettin Harzemşah, Kara bela

Eleştirileri: Tahrib-i Harabat, Takip, Renan Müdafaanamesi, İrfan Paşa'ya Mektup, Mukaddeme-i Celal.

Tarih-i Kitapları: Devr-i İstila, Barika-i Zafer, Evrak-ı Perişan, Kanije, Silistre Muharasası, Osmanlı Tarihi, Büyük İslam Tarihi.

Namık Kemal, Tanzimat edebiyatının en hareketli, coşkulu ve heyecanlı şairidir. Edebiyat hayatına şiirle başlayan Namık Kemal dokuz ya da on yıl boyunca dönemin Divan geleneğine uygun klasik şiirler kaleme almıştır. Namık Kemal'in Şinasi ile tanışana kadarki şiirlerinde eski edebiyatın ve tasavvufun etkisi görülmekteyken, sanatçının esas dikkat çeken şiirleri Şinasi'yi tanıdıktan sonra kaleme aldığı şiirleridir. Kendisinin de çoğu yazısında belirttiği üzere fikir babası İbrahim Şinasi'dir. Özellikle Şinasi'yle tanıştıktan sonra edebiyatımızın batılılaşması gerektiğine inanır ve sonuna kadar bu düşüncesini savunur. Eserlerinde

ağırlıklı olarak "hak", "adalet", "vatan", "ahlâk", "hürriyet" gibi temaları işlemeyi tercih etmiştir. Edebiyatta vatan kavramını ilk o kullanmıştır. Onu vatan şairi olarak nitelendirmemiz bundan kaynaklıdır.

"Gezindiği güzel yerler zulmün köpeklerine kaldı

Uyan ey yaralı kükremiş aslan bu gaflet uykusundan

Hepimizin anasıdır vatan/

Herkesi iyiliğiyle besleyen

Bastı düşman göğsüne biz sağ iken

Arş yiğitler vatan imdadına" diyen Namık Kemal, özgürlük aşkıyla dolu bir edebiyat adamı olarak başladığı mücadelesini, gazeteci ve aydın olarak sürdürmesiyle özgün bir kimliğe kavuşan, yaşamını zulme ve esarete karşı verilmesi gereken kavga ve mücade-

leye adayan bir vatan ve hürriyet kahramanıdır.

Namık Kemal'e göre vatan, sadece üzerinde doğulan ve yaşanan bir yer değildir: Vatan, kendi çocukları olan insanlar arasında dil birliği, menfaat birliği, fikir ve sevgi kardeşliği yaratan, mukaddes bir topraktır. Vatan bağımsız oldukça, millette özgür ve refah içinde yaşayabilir.

Namık Kemal'in en büyük hizmeti, vatan aşkını, milliyet duygusunu, hürriyet sevgisini şiire sokmaktır. **Hürriyet Kasidesi, Vatan Şarkısı, Vatan Mersiyesi, Vaveyla** gibi şiirleri şairin bu anlamda öne çıkan manzumeleridir.

Vaveyla

Feminin Rengi aksedip tenine

Yeni açmış güle misal olmuş

İn'itafıyla, bak! Ne al olmuş!

Serv-i simin safalı gerdenine.

O letafetle ol nihâl-i revan

Giriyor göz yumunca rüyama

Benziyor, aynı, kendi hülyama.

Bu tasavvur dokundu sevdama.

Ah böyle mi gezer mi hiç canan?

Gül değil arkasında kanlı kefen...

Sen misin, sen misin garib vatan?

(Ağzının rengi tenine yansıyarak yeni açmış bir güle benzemiş, bak! Yansımasıyla ne renge bürünmüş ışıklı berrak boynuna. O güzellikle, salınarak yürüyen o sevgili gözlerini yumunca rüyama giriyor. Aynı kendi hülyama benziyor. Bu tasavvur, sevdama dokundu. Ah, Sevgili hiç böyle gezer mi? Arkasındaki kanlı kefen, gül değil... Ey garip vatan, bu sen misin?)

Vaveyla şiirinde, vatan genç ve güzel bir kadına benzetiliyor. Türk şiirinde vatanın bir sevgiliye benzetilmesi ve bu şekilde anlatılması ilklerden biridir. Önce kadının türlü özellikleri (dudağı, gerdanı, boyu vb.) tasvir ediliyor. Sonra bu tasvir edilen varlığın vatan olduğu söyleniyor. Namık Kemal'in yanında sevgili ne ise vatan da odur. Vatan zor durumdadır ve bu durum onu üzmemekte ve düşündürmektedir.

Vatan Mersiyesi

Ah yaktık şu mübarek vatanın her yerini

Saçtık eflake kadar dudunu ateşlerini

Kapadı gözde olanlar çıkacak gözlerini

Vatanın bağına düşman dayadı hançerini

Yoğımış kurtaracak bahtı kara maderini

(Ah şu mübarek vatanın her yerini yaktık,

dumanını ve ateşlerini de göklere kadar saçtık, gözde olanlar çıkacak gözlerini kapadı. Düşman vatanın bağına hançerini dayadı, yazısı kara annesini kurtaracak yokmuş.) Namık Kemal'in bu şiirini Anadolu'muzun kurtuluş günlerinde, 1.Millet Meclisinde Başkumandan Mustafa Kemal Paşa kürsüden okumuş ve sonunu şu tarzla bağlamıştır:

"Vatanın bağına düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini."
(2)

Namık Kemal **vatan şairi** olarak tanımlanmasına karşın nesirleri ile daha çok tanınır. Şiirlerinin yanı sıra kaleme aldığı tiyatro ve gazete yazılarında kendi düşüncelerini ortaya koyması onu Tanzimat döneminin en önemli fikir ve sanat adamı olduğunu söyleyebilmek için geçerli sebeplere sahiptir. Döneminin diğer sanatçılarından aksine toplum için sanat anlayışını benimsemiş, eserlerinde halk söyleyişini yakalamak istemiş, edebiyatı geniş kitlelere hitap aracı olarak görmüştür. Yansıtmak istediği düşünceler hürriyet, vatan, ahlak olunca hükümet siyasetine aykırı düşen bu düşüncelerin yayınlanmasını elbet engellemek isteyecekti. Sansürlerle başlayan bu engeller, yazdığı gazeteler Tasvir-i Efkâr, İbret gibi gazetelerin kapatılmasına kadar gitmiş ve Namık Kemal'in ömrü sürgünlerle geçmiştir. Gazete yazılarıyla da istediğine ulaşamayan Kemal, halka hitap için tiyatroyu kullanmaya karar vermiş ve edebiyatımızda sahnelenen

ilk tiyatro olan **Vatan yahut Silistre**'yi kaleme almıştır.

Vatan yahut Silistre, Namık Kemal'in ilk tiyatro eseridir. Oyun, 1873 yılının ilk aylarında yazılmış ve aynı yılın 1 Nisan akşamı Gedik Paşa Osmanlı Tiyatrosu'nda oynanmıştır. Oyuna halk büyük ilgi göstermiş ve Namık Kemal'e büyük şöhret kazandırmıştır. Oyunu izleyenler galeyana gelip sokak gösterileri yaptıkları için Namık Kemal'in birçok arkadaşıyla birlikte tutuklanmasına sebep olmuştur. Namık Kemal'in daha önce yazdığı yazılar da hükümetin hoşuna gitmediği için bu eser de bahane edilerek Magoşa'ya sürgün edilmesine neden olmuştur.

Bir yurtseverlik ve kahramanlık oyunu olan Vatan yahut Silistre, Avrupa'da da ilgi uyandırdığı için beş dile çevrilmiştir. Bu eserde yazar Tuna nehri kıyısında bulunan Silistre Kale'sinin az sayıdaki askerle düşmana karşı savunulmasını anlatmaktadır. Oyunda sözü edilen Silistre Kale'si vatanın simgesi olarak işlenmiştir. Yazar, oyunda kalenin savunulmasını anlatırken, vatan sevgisini canlandırmaya çalışmıştır. Vatan sevgisinin her şeyden üstün olduğunu bir kez daha bu eserde de dile getirmiş bulunmaktadır.

Oyun Silistre Kalesi'nin kuşatmadan kurtulabilmesi için askerinin gösterdiği cesareti, kahramanlığı, aynı zamanda Zekiye karakterinin İslam Bey'e olan aşkı nedeniyle yaptıkları anlatılır. Simgesel bir anlatım hakimdir. Oyundaki Silistre Kalesi vatanın bir simgesi gibidir. Onu korumak vatanı koru-

maktır. Zekiye'nin aşkı da vatan sevgilisinin bir sembolüdür. Zekiye İslam Bey'e olan aşkından kılık değiştirip arkasından düşmanla çarpışmaya gider. Denebilir ki Zekiye hiç tereddüt etmeden bir sevda uğruna ölümü göze almıştır. Böylelikle soyut kavramlar olan vatan ve vatan sevgisi somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Sahnelenmesinden sonra halkı oldukça etkilemiş ve duygulandırmıştır.

Namık Kemal'in vatan ile alakalı yazdığı şiir ve oyunlar sadece o dönemin halkını etkilemekle kalmamış arkasından gelen nesle de çok şey katmıştır. Yaşadığı dönemin zamanını aşan bir fikir adamı haline gelen Namık Kemal, ulu önderimiz Atatürk'e de fikir hocalığı yapmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin kurulmasından sonraki yıllarda Atatürk, Namık Kemal'in kendisi üzerinde bıraktığı etkiyi şu sözlerle anlatacaktır:

"Bedenimin babası Ali Rıza Efendi, hislerimin babası Namık Kemal, fikirlerimin babası ise Ziya Gökalp'tir." Hatta Atatürk Namık Kemal için: "Vatanın kurtuluşu ve istiklâli için ölmeyi bugünkü nesle Namık Kemal öğretti." demiştir. Bu cümleden de anlıyoruz ki sanatçı kariyerinin başında vatanın elden gitmesini önlemek için hedeflediği amacına ulaşmıştır.

"Mümkün olsa vatanımı yüreğimin içine saklayacağım, göğsüm parça parça olmadıkça bir taşına kimsenin elini dokundurmayacağım." (Vatan yahut Silistre) (3)

Namık Kemal, "**Vatan, Millet, Hürriyet, İstiklâl**" kelimelerini fikir hayatımıza, edebiyatımıza sokan, bunları bir sistem halinde ifade eden ilk düşünürümüzdür.

O, bir ülkü ve dava adamıdır. Şuurlu bir vatanseverdir. "Osmanlı milleti" veya sadece "millet" derken, yalnız "**Türk**" 'ü düşünüyordu. İmparatorluğun karışık durumu "Türk" kelimesini her zaman açıkça söylemek imkânını vermiyordu. Milli davalar üzerinde konuşurken, "Osmanlı" yerine "Türk" ü kullanmış ve böylelikle hangi millet için çalıştığını ve hangi millete mensup olmakla övündüğünü açıkça meydana koymuştur.

Vatan makalesinde vatan sevgisi ile ilgili: "Beşiktekiler beşiğini, çocuklar eğlendiği yeri, gençler geçimlerini sağladıkları yerleri, ihtiyarlar her şeyden ellerini çekerek rahat ettikleri köşelerini, evlâtlar annelerini, baba

ailisini ne duygularla severse, insan da vatanını o türlü duygularla sever.

Bu duygular ise, surf sebepsiz bir tabii me-yilden gelmez. İnsan vatanını sever; çünkü tabiatın bize en parlak hediyesi olan bakışlarımız, daha gözlerimizin ilk açılışında, vatan toprağına yönelir.

İnsan vatanını sever; çünkü vücudunun maddesi vatanın bir parçasıdır.

İnsan vatanını sever; çünkü, hürriyeti, rahata, hakkı, menfaati vatanın sayesindedir.

İnsan vatanını sever; çünkü, vatanın çocukları arasında dil ve menfaat birliği, bir gönül yakınlığı ve fikir kardeşliği vardır." der.

Namık Kemal, dağılmakta olan imparatorluğu kurtarmak istemiştir. Ona göre; Osmanlı (Türk) bayrağı altında yaşayanların hepsi tek millettir. İrk, dil, din ayrılıkları bir devlet çatısı altında birleşmeye engel değildir. Aynı vatanda, ortak menfaatlar içinde eşit haklarla yaşayan insanlar bir millet oluşturur.

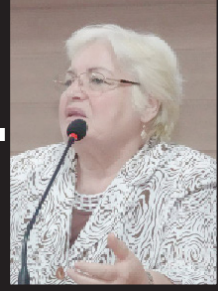
Sonuç olarak Namık Kemal, eserleriyle Osmanlı toplumuna hürriyet ve vatan sevgisi gibi kavramları aşlayarak hem İttihat Terakki kadrolarına ve 2. Meşrutiyete hem de modern Türkiye Cumhuriyeti'nin düşünsel temellerinin atılmasına katkı sağlamıştır. Onun fikirleri, sonraki nesillerde hem edebi hem siyasi açıdan büyük ilham kaynağı olmuştur. Özellikle Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Namık Kemal'in "vatan" ve "millet" kavramlarına verdiği değer, milletin İstiklal mücadelesine fikri ilhamı vermiştir. Yazıları ve düşünceleri bugün hala okuyor ve onun idealleri, hürriyet ve bağımsız vatan ruhunu yansıtmaya devam ediyor. (4)

Namık Kemal sadece yaşadığı devirde etkili olmuş bir edebiyatçı değildir. Eserlerinde savunduğu fikirler onu Tanzimat döneminden günümüze kadar taşımıştır. Ve bundan sonraya da taşıyacaktır. O, fikirleriyle kendinden sonrakilerin de yolunu aydınlatmış bir yazardır.

Kaynakça:

- 1-<https://www.nku.edu.tr/tr/universite/s/15> Erişim tarihi:17.05.2026
- 2-KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 1985
- 3-SINAR ÇILGIN, Alev (2005) Vatan yahut Silistre'de Vatan Kavramı, UÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 6 Sayı: 9
- 4-<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosbilder/article/247138> Erişim tarihi:15.05.2026

EĞİTİMDE KALEM VE KİTABA DÖNÜŞ

**PROF. DR.
FİRDEVS
GÜNEŞ**

Son yıllarda hızla gelişen dijital teknolojiler eğitim alanını derinden etkilemiş, okullarda eğitim araç ve gereçlerinin değişmesine neden olmuştur. Eskiden kitap, dergi, defter ve kalemin kullanıldığı okullarda öğrenciler bilgisayar, tablet, televizyon ve mobil telefona yönelmiştir. Bu durum çoğu gelişmiş ülkede 2000'li yıllardan sonra eğitimde yenilik ve dijitalleşme projelerini gündeme getirmiştir. Ardından dünyamızda pandemi (Covid-19) yayılmış ve uzaktan öğretim uygulamalarına geçilmiştir. Böylece okullarda tablet ve telefon kullanımı hızla artmıştır. Bu süreci dijital araçlara ilişkin araştırmalar da hızlandırmıştır. İlgili araştırmalarda ekranların beynin çeşitli bölgelerini harekete geçirdiği, karmaşık düşünceleri izleme, anlama, çok yönlü düşünme, hızlı karar verme becerilerine katkı sağladığı, öğrencilerin dil, zihinsel ve sosyal becerilerini üst düzeyde geliştirdiği belirtilmiştir. Bu gelişmeler üzerine çoğu ülkede eğitim sisteminde dijitalleşmeye ağırlık verilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri "her öğrenciyi bir tablet" vizyonuyla 2010 yılında tabletle eğitime öncülük etmiştir. Amaç dijital okuryazarlığı artırmak, kişiselleştirilmiş öğrenme deneyimi sunmak ve yeni müfredatlara uyum sağlamaktır. Los Angeles Eğitim Müdürlüğü 2013-2014 yıllarında yüz milyon dolarlık bütçe kullanarak okullarda dijital sisteme geçmiştir. Ardından 45 eyalette ekran ve tabletlerle öğretime başlanmıştır. İsveç, gelişmiş teknoloji olanakları ile dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olarak 2013 yılında okullarda dijital teknolojiye büyük yatırımlar yapmış, okullarda ders kitaplarının yerini ekranlar almıştır. Finlandiya'da ise 2016 yılında eğitim sisteminde dijitalleşme, tablet/bilgisayar kullanımı programa alınmış, okullarda dijital araçların aktif kullanıldığı bir eğitim modeline geçiş zorunlu kılınmıştır. Tabletler sadece kitap yerine değil, araştırma yapma, özgün içerik üretme ve aktif öğrenme araçları olarak eğitim sürecine dahil edilmiştir. Aynı yıl Norveç'te de benzer gelişmeler olmuş, ilkokuldan itibaren eğitimde dijitalleş-

menin önü açılmıştır. Ardından Fransa, Danimarka, Almanya ve İngiltere'de okullarda ekranlarla öğretime başlanmıştır.

Gelişmiş ülkeler bir taraftan eğitimde dijitalleşme çabalarını sürdürmüş bir taraftan da öğrenciler üzerinde etkilerini incelemişlerdir. On yıl boyunca dijital eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri çeşitli araştırmalarla karşılaştırılmıştır. Konuyla ilgili öğretmen, öğrenci ve ailelerin de görüşleri alınmıştır. Eski araştırmalarda dijital araçların öğrencilere çok yararlı olduğu, okuma, yazma ve anlama becerilerini geliştirdiği vurgulanmıştı. Örneğin ekrandaki sesli ve görüntülü sunumların öğrencilerin zihinsel işlem ve süreçlerini geliştirdiği, anlama hızını artırdığı, ekran okuma sırasında bir sayfadan diğerine gitme, ekrandaki bağlantıları izleme, bir tıklama ile resim ve yazıları büyütme, hareketlendirme, renklendirme gibi özellikler beyni üst düzeyde aktifleştirdiği, ekranda bir kelimeyi tanıma işleminin beyindeki 6 bölgeyi harekete geçirdiği, klavye ile yazı yazarken iki elin birlikte kullanıldığı, beynin her iki yarım küresinin harekete geçtiği ve beyin yarım küreleri arasında yoğun bir iletişimin kurulduğu, açıklandı (Testart-Vaillant & Bettayeb, 2009). Bu açıklamalarla dijital araçların öğrencilere çok yararlı olduğu belirtilmişti. Ancak sonraki yıllarda beklenenler olmadı. Dijital eğitimle ilgili yeni araştırmalar, öğretmen ve ailelerin şikayetleri, öğrencilerin okuma başarılarındaki düşüş ve ekran bağımlılığı eğitimciler arasında tartışmaları alevlendirmiştir. Dijital eğitim gerçekten başarılı mı?

Güncel Araştırmalar

Dijital eğitimle ilgili yeni araştırmalar daha çok okuma, yazma ve anlama konusuna yoğunlaşmıştır. Ders kitabı, dergi, roman, öykü, kurgu gibi eserleri kâğıttan ya da ekrandan okuma ile anlamaya yönelik çok sayıda araştırma yayınlanmıştır. Delgado ve arkadaşları uluslararası düzeyde 170.000

öğrenciyi kapsayan 54 araştırma üzerinde meta analiz çalışması yapmışlardır. Bu çalışmada 2017 yılına kadar yayınlanan 54 araştırmanın sonuçları analiz edilmiştir. Bütün araştırmalarda basılı eserlerden okuduğunu anlama, ekrana göre daha yüksek çıkmıştır. Bilgilendirici metinleri anlamada ekran çok yetersiz kalmıştır. Ayrıca kitaptan okuduğunu anlama, ekrana göre giderek yükselmekte ve aradaki fark büyümektedir (Delgado vd, 2018). Bir başka inceleme ise Kong, Seo ve Zhai (2018) tarafından 17 araştırma üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kitaptan okuduğunu anlama, ekrandan anlamaya göre daha yüksek çıkmış ve araştırmacılar "Kitaplarımızı atmayın" çağrısını yapmışlardır. Ekran okumada metinlerin sürekli hareket etmesi, sayfaların peş peşe gelmesi, metnin parça parça görünmesi, bilgileri birleştirme ve anlamayı güçleştirdiği sonucuna varılmıştır (Güneş,2014).

Norveç Bilim ve Teknoloji Üniversitesinde dijital yazının öğrencilerin zihinsel becerilerini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Araştırmada 36 üniversite öğrencisinden bazı kelimeleri önce kalemle, sonra klavye ile yazmaları istenmiştir. Her iki yazma sırasında öğrencilerin EEG cihazı ile beyindeki elektrik aktiviteleri kaydedilmiştir. Araştırma sonunda kalemle yazmanın beynin öğrenmeden sorumlu bölgelerini harekete geçirdiği, oysa klavye kullanan öğrencilerde bu beyin bölgelerinin aktif olmadığı gözlenmiştir. Kalemle yazı yazma klavye ile yazmaya göre beyinde çok daha fazla bölgeyi çalıştırmaktadır (Berninger & Fayol, 2008). Norveç'te yapılan bir araştırmada ise kalem ve klavye ile not alan öğrencilerin sınav başarıları incelenmiştir. Sınıfta bilgisayarla not alan öğrenciler, kalem ve kağıtla not alan sınıf arkadaşlarına göre %11 daha düşük puan almışlardır. Araştırmacılar bunu, klavye ile not alan öğrencilerin kalem kullananlara göre duydukları her kelimeyi yazmaları, yazdıklarını anlama ve özetleme yerine sadece yazıya aktarmaları ile açıklamışlardır. Oysa el yazısıyla not alanlar, her kelime yerine anladıklarını yazmakta, dersten sonra notlarını düzenlemek ve özetlemek için tekrar okumaktadır. Bu nedenle kalemle not alma sınav başarısını artırmaktadır.

Wisconsin Üniversitesinden bir grup araştırmacı kalemle yazmanın öğrenci gelişimine

ve metin üretmeye etkilerini belirlemek için uzun süreli bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışmada birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar öğrencilerin yazı yazma becerileri incelenmiştir. Araştırma sonunda kalemle yazmanın metin üretmeye ve zihinsel becerileri geliştirmeye önemli katkılar sağladığı belirlenmiştir. Özellikle ikinci, dördüncü ve altıncı sınıfa giden öğrencilerin kalemle daha hızlı yazdıkları, yazılarında kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve kompozisyonlarda çok daha özgün düşünceler dile getirdikleri saptanmıştır (Berninger & Fayol, 2008). Buna karşılık klavye ile yazı yazan öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerinin gelişimi daha sınırlı olmaktadır. Bu araştırmalara göre yazı yazarken kalem ve parmak hareketleri beynin düşünme ve dil gibi çeşitli bölümlerini harekete geçirmekte, odaklanma ve dikkat süresini artırmaktadır. Böylece öğrenilen bilgiyi zihne yerleştirme ve hatırlama daha kolay olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin üreticiliğini geliştirmekte, düşüncelerini kâğıda aktarma ve kendilerini daha iyi ifade etmelerine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak kalemle yazmanın öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmede daha etkili olduğu görülmektedir. Bu araştırmalar üzerine gelişmiş ülkelerde kitap ve kalemle eğitime dönüş başlamıştır.

Kitap ve Kaleme Dönüş

Eğitimde kitap ve kaleme dönüş çalışmalarının başlangıcı İsveç'te görülmektedir. İsveç, 2013 yılında öğrencileri teknolojik bir dünyaya hazırlamak için eğitimde dijitalleşme kararı almış, bilgisayar ve tabletlerle öğrenmeyi ilgi çekici hale getirmeye çalışmıştı. Ancak on yıl sonra bu uygulama beklenen sonuçları vermedi. Okullarda ekran kullanımına yönelik eleştiriler yıllar içinde giderek çoğaldı. Çok sayıda araştırmada ekrandan okumanın göz yorgunluğuna neden olduğu, öğrencilerde odaklanma süresini azalttığı ortaya çıktı. Çoğu öğrenci dijital araçları oyun oynamak veya internette gezinmek için kullanmaya başladı. Ekrana bağımlılık endişeleri artmış, anlama ve akademik başarı düşmüştür. PIRLS 2021 araştırmasına göre 10 yaşındaki çocuklarda okuma başarısı son beş yılda %19'dan %12'ye düşmüştür. İsveç Eğitim Bakanı bunu "okuma krizi" olarak nitelendirmiş, basılı ders kitabının hiçbir tabletin yerini tutamayacağını, kitaptan okuyan öğrencilerin metindeki ana noktaların altını çizdikle-

ri, daha iyi anladıklarını ve daha fazla bilgiyi hatırladıkları belirtmiştir. Ayrıca bir sendika 2.000 orta ve lise öğretmeni kapsayan bir anket yapmıştır. Aralık 2022'de yapılan ankette öğrencilerin elle yazı yazma durumu araştırılmış, öğretmenlerin beşte biri, öğrencilerin çoğunun hiç el yazısı yazmadıklarını belirtmiştir. Aileler ise çocuklarının bilgisayar kullanımından duydukları hayal kırıklığını dile getirerek bilgisayar oyun amaçlı kullandıklarını söylemişlerdir.

Bu değerlendirmelerden hareketle, İsveç Hükümeti, dijital eğitimin başarısız olduğunu açıkladı. Tablet ve ekranları aşırı kullanımının okuma, yazma ve anlama gibi temel becerilere zarar verdiği belirtildi. Tabletlerin belirli görevler için faydalı olduğu, ancak gençlerin akademik başarıları için gerekli olan okuma, yazma ve anlama becerilerini geliştirmede sınırlı kaldığı vurgulandı. Okullarda ekran kullanımını azaltmak ve okuma becerilerini geliştirmek için kitap, defter ve kaleme dönüş kararı alındı. Eylül 2023'te İsveçli öğrenciler ders kitaplarına geri döndüler. İsveç Hükümeti, basılı ders kitaplarıyla öğrencilerin okuma, yazma ve anlama becerilerini geliştirmeyi, ekran bağımlılığını ve sınıfta dikkat dağıtıcı unsurları azaltmayı ummaktadır. Ardından 2025 yılında okullarda cep telefonu kullanımı eğitim amaçlı olsa bile yasaklandı. Ders kitabı temelli öğrenmeyi zorunlu kılan yeni müfredat hazırlıklarına başlandı.

Benzer gelişmeler diğer ülkelerde de görülmektedir. ABD'de tabletle eğitimin yaygın olmasına rağmen eğitimde kitap ve kaleme dönüş tartışmaları yapılmaktadır. Bazı okullarda eğitim amaçlı olsa bile telefon ve tablet kullanımı sınırlandırılmıştır. Finlandiya, eğitimde dijitalleşmeyi (tablet/bilgisayar) teşvik etmesine rağmen son yıllarda ekran bağımlılığı ve düşen okuma becerileri nedeniyle okullarda dijital cihaz kullanımını azaltarak, basılı kitap ve el yazısına dayalı eğitime dönüş kararı almıştır. Eğitimin kalitesini korumak ve öğrencilerin dijital bağımlılığını azaltmak için ders kitabı temelli öğrenmeyi zorunlu kılan yeni müfredatın yürürlüğe girmesine çalışılmaktadır. Danimarka'da da benzer kararlar alınmış, aşırı ve kontrolsüz dijitalleşmenin sonuçlarını düzeltmek için çalışmalara başlanmıştır. Sınıfta ders kitaplarıyla öğretim yapılırken teknoloji destekleyici olarak kullanılacaktır. Almanya, Finlandiya

ve İngiltere'de okullarda ekran kullanımına kısıtlama getirilmiştir. Norveç 2016'dan bu yana eğitimde dijitalleşmenin öncülüğünü yapmıştı. Ancak okuma becerilerindeki gözle görülür düşüş nedeniyle eğitim sistemini yeniden masaya yatırmıştır. Eğitim Bakanı "Norveçli çocuklar eskiden dünyanın en iyi okurları arasındaydı. Bugün 15 bin öğrenci ilkokulu okuma yazma öğrenmeden bitiriyor. Gelecek açısından bu çok ciddi bir durum" demektedir. Fransa'da çoğu üniversite derslerde bilgisayar kullanımı yasaklamıştır. Elle not tutmanın zihni geliştirme ve anlama becerisini artırması nedeniyle öğrencilere kalemle not tutma önerilmektedir.

Görüldüğü gibi çoğu gelişmiş ülkede öğrencilerin okuma yazma ve anlama becerilerini geliştirmek, ekran bağımlılığını azaltmak, başarıyı artırmak için kitap ve kalemle eğitime dönüş yapılmaktadır. Ülkemizde ise dijital araçlar okullarda giderek yayılmaktadır. Ancak sınıfta ders kitapları ve kalemle eğitim yapılmakta, dijital araçlar destekleyici olarak kullanılmaktadır. Buna rağmen öğrencilerimizin çoğunda ekran bağımlılığı görülmektedir. Örneğin TÜİK 2024 istatistik verilerine göre ülkemizde 06-15 yaş arası erkek çocukların 92.2'si, kız çocukların 90.3'ü internet kullanmakta, erkek çocukların 82.8'i, kız çocukların ise 64.8'i her gün 3'er saat dijital oyun oynamaktadır. Bu oranlar ekran başında kalma ve oyun oynama süresinin uzun olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak ülkemizde dijital araçlar kontrollü kullanılmalı, öğrencilerin okuma, yazma ve anlama becerilerini geliştirmek için kitap ve kaleme ağırlık verilmelidir.

Berninger, V.G Fayol, M.(2008). Pourquoi l'orthographe est importante et comment l'enseigner de façon efficace. Encyclopédie du développement du langage et de l'alphabetisation (p. 1-14). London.

Delgado,P., Vargas, C. Ackerman,R., Salmerón.L.(2018). Don't throw away your printed books: A meta-analysis on the effects of reading media on reading comprehension, Educational Research Review, Volume 25.

Güneş,F.(2014). Türkçe Öğretimi Yaklaşım ve Modeller, Pegem A Yayınları.

Testart-Vaillant, P.G Bettayeb, K.(2009). La lecture change, nos cerveaux aussi : e book, Internet, smartphone..., Science et Vie, n°1104, septembre 2009, p. 42-57.

BİR ANKETİN SONUÇLARI

Giriş

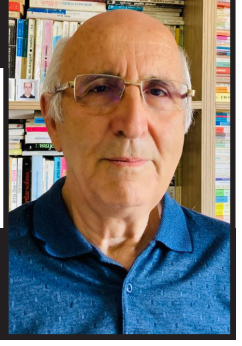
Edebi anketler için çok şey söylenebilir. Bazıları bunları yanlı bulur, bazıları bunun yararına inanmaz. Yararlı bulanlar da çoktur. Hâsılı bu konuda farklı görüşler, farklı yaklaşımlar vardır. Hepsine saygı duymak gerekir.

Yaşar Nabi, "Edebi Ankete Dair" başlıklı yazısında¹ konunun iki boyutunu da irdelemiştir. Ona göre anketçi, fikirlerini yazı şeklinde ifade etmek alışkanlığında olmayan edebiyatçıların âdeta ifade vasıtası haline gelmektedir. Mahir bir anketçi, bazen üzerinde hiç fikir yormadığı soruları edebiyatçıya sorar ve bu suretle yeni fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olur.

Anketin bir diğer yararı da günün önemli bir konusu üzerinde en yetkili kişilerin fikirlerini toplu bir halde öğrenmek imkânını vermesidir. Tek tek yapılan anketler çeşitli yayın organlarında dağınık bir halde kalınca yeterince dikkati çekmezler ama art arda sıralanınca mevcut gerçeklerin daha iyi kavranmasına hizmet eder. Ayrıca edebiyat ortamını hareketlendirir, canlandırır. Ankete katılan edebiyatçıların eserlerini daha iyi kavramamızı sağlar. Yanlış anlaşılımların önüne geçer. Ustaca soruların yöneltildiği bir anketten yararlanmamak mümkün değildir. Anketlerin uyandırdığı ilgiye okur kayıtsız kalmaz. Çünkü birinci ağızdan bazı konular hakkında fikir edinmiş olur.

Bu Ankete Katılan Yazarlar/Edipler

1935 yılında edebiyatımız hakkında bir fikre varmak istiyorsak, **Kurun** gazetesi muharriri Refik Ahmet Sevengil'in düzenlediği bir ankete bakmakta yarar vardır. Bu anket, dönemin belli başlı yazarları/şairlerinin değerlendirmelerini kapsamaktadır. Anket kimlerle yapılmıştır? Ankete 20 edibin katıldığı görülmektedir. Bunlar, Hüseyin Rahmi Gürpınar (70), Reşat Nuri (40 civarında), İbrahim Necmi Dilmen (48), Ömer Bedrettin (30), Vâlâ Nurettin (34),

**MUSTAFA
ÖZCAN**

Yaşar Nabi (27), Musahipzade Celâl (67), Nurettin Artam (Sadri Ertem'in bir yaş küçüğü), Faruk Nafiz (Gördüğümüz yaşta), Osman Cemal Kaygılı (44,5), Cevdet Kudret (28), Mithat Cemal Kuntay (50), Burhan Cahit Morkaya (41), Hakkı Süha Gezgin (41), İlhami Bekir Tez, Ercüment Ekrem Talu (32), Etem İzzet Benice, Ağâh Sırrı Levend (42) gibi şahsiyetlerdir. Genç, yaşlı, orta yaşlı insanlardan seçilmiş bir gruptur bu...

Anket "Her Gün Bir Ediple..." başlığı ile yayımlanmıştır. Anketi düzenleyen Refik Ahmet Sevengil'dir ama o kendisini biraz geri çekmiş gibidir. On kadar soru sormuştur. Bu soruların bir kısmı geniş kapsamlıdır. Genç yazar/şairlerimiz, kadın ediplerimiz, tiyatromuz hakkında görüşlerini de okuyucuya duyurmak istemiş ve onların kendilerine, eserlerine nasıl baktıklarını anlamaya çalışmıştır.

Sorduğu sorular dikkatlice seçilmiş, son derece önemlidir. Bunlardan biz sadece iki tanesi üzerinde duracağız. İlki en büyük şairimiz kimdir? diğeri de en büyük romancımız kimdir? Bu iki soruya yirmi edibimiz çeşitli yaklaşımlar, bakış açılarıyla cevap vermişlerdir. Öncelikle en büyük şairimizin kim olduğu konusuna ele alalım, daha sonra da ankete katılanların gözünde en büyük romancımızın kim olduğunu öğrenelim:

En büyük şairimiz kimdir?

Ankete cevap verenlerin içinde en tecrübeli, en kıdemli edip **Hüseyin Rahmi Gürpınar**'dır. Ancak o bu soruya "suya sabuna dokunmak istemediği için" cevaplamamıştır. (**Kurun**, 15 Ağustos 1935)

Çalığışu muharriri Reşat Nuri de bu soruyu karşılıksız bırakmıştır. (16 Ağus-

1 Yaşar Nabi, "Edebi Ankete Dair", Ulus, Sayı:5866, 25 Sontesrin 1937,s.7

tos 1935) O zamanlar Türk Dil Kurumu Sekreteri olan **İbrahim Necmi Dilmen** de "soruyu önemli bulmakla birlikte" "geçelim" demeyi tercih etmiştir." (17 Ağustos 1935)

Dönemin okuyucularının ilgi ile takip ettikleri yazar **Burhan Cahit'in (Morkaya) yirmi iki yıldır elinden kalem düşmemiştir.** Gazeteciliği ile övünür. Onun nezdinde en büyük şair kimdir? O, gençlikte eskileri hayretle okumuştur. Hepsinin kendilerine göre yolları vardır. Sözgeşi Nedim'in Don Juanvari tavrını, şuh edasını över. Şiirlerinin şarap, gençlik ve şehvet hamuruyla yoğrulduğu kanaatindedir. Fuzulî bu dönemin en ağıdalı şairidir. Nefî, Bâkî onların yolunda giden ama karakteristik vasıfları daha az olan şairlerdir. Aslında o eskiler içinde kendi başına bir felsefe sahibi olan Ömer Hayyam derecesinde bir şair bilmediğini söylemektedir. Yaşayanlar içinde ise en büyük şairi değil, küçük şair de bulamadığını söyleyerek bu konuda keskin ve sert bir tavır takınmıştır. (18 Ağustos 1934)

Vâlâ Nurettin, en büyük şairin kim olduğunu belirtirken insan mizacının, zevkinin değiştiğine dikkat çekerek şöyle demektedir:

"İnsanın gustosu zaman zaman değişiyor. İnsanların türlü çağları vardır. Benim de muhtelif devirlerde muhtelif kimseleri büyük gördüğüm olmuştur; meselâ insan, elli yaşına geldikten sonra hikemiyat ile uğraşmaktan daha çok zevk alır. O zaman Ziya Paşa insana büyük şair görünebilir. Zaman zaman Fuzulî'yi, Nedim'i, Nazım Hikmet'i, Abdülhak Hamid'i, Tevfik Fikret'i, Yahya Kemal'i büyük şair saydığım olmuştur." (19 Ağustos 1934)

Yedi Meşalecilerden **Yaşar Nabi**, konuşmasında birçok konuya değinmiş ama en büyük şairimizin kim olduğunu belirtmemiştir. Ayrıca yaşayan şairler hakkındaki soruyu da es geçmiştir. Daha doğrusu böyle bir soruyu yok saymıştır. (20 Ağustos 1934)

Bu konuda, ünlü tiyatro yazarı **Musahipzade Celâl**, çok başka bir değerlendirme yapmıştır. Şu cümleler onundur:

"Büyüğünü, küçüğünden ayırt etmek için elimde ölçeğim, arşımın, eleğim yok ki boy edip de buyurun efendim en büyüğü işte budur diyebileyim! Bu işin bir tek yolu

var: Yurdumuzun dört bucağını dolaşmalı. Herkesin söylediği gönüllerde yer tutmuş, yürekleri tutuşturmuş bir yurt destanı bulmalı, onun şairine büyük demeli." (Kurun, 21 Ağustos 1935)

Beyoğlu'nun anlı şanlı noteri Mithat Cemal, bu anket yapıldığı sırada sonradan çok meşhur olacak olan **Üç İstanbul** romanını kaleme almaktadır. Söz konusu soruyu, o, "memleketin en büyük şairi kimdir, bilmiyorum. Benim için en büyük şairimiz Akif'tir. Ölenler içinde Nedim'dir" şekline cevaplar... En genç şair diye de Faruk Nafiz'in adını verir. (22 Ağustos 1935)

Hecenin beş şairinden biri olan, belki de en ünlüsü olan **Faruk Nafiz Çamlıbel**'i anket sahibi "seçme şairimiz" diye nitelendirmiştir. Çamlıbel, anket suallerini alıp gitmiş, üç gün sonra getiririm demişe de hemen ertesi günü cevapları yollamıştır.

Onun gözünde en büyük şair Fuzulî'dir. Fakat Çamlıbel, bu büyük şairi tahtında yalnız bırakmaz. Ona; Baki'yi, Nedim'i, Nailî'yi varis olarak düşünür. Fuzulî, insan kalbinin taşıdığı en acı duyguları söylemek imkânını bulmuştur. Bakî, Osmanlıcaya en yüksek ifadesini vermiştir. Nailî, bu lisanının en sanatlı beyitlerini yazmış ve Nedim de Divan edebiyatının yıllarca boş kalan samimi bir tarafını yalnız başına işgal etmiştir. İşte bundan dolayıdır ki Fuzulî'yi belirtirken, ötekilerden bahsetmemenin kendisine azap verdiğini vurgulamaktadır. Bunları uzun bir tespihin birbirine çok benzeyen büyük imamesine benzetmektedir. (23 Ağustos 1935)

Yaşayanlar içinde en büyük şairi de Abdülhak Hamit'ten başkası değildir. Faruk Nafiz bir vesile ile şiirlerinde aruzla yazdıklarını, heceyle yazdıklarından iyi bulduğu ifadesini ağzından çıkarır. Aruzu daha işlenmiş, ahenkli bir vezin sayar. Hecenin daha çok işlenmesi gerektiği düşüncesindedir. Fakat şair, hemen bu görüşlerini ertesi günü gazeteye gönderdiği bir mektupla biraz daha açmak zorunda kalır:

Şöyle demektedir Faruk Nafiz: "Aruz ve heceye dair sorduğunuz suallere verdiğim cevap aruza dönmek mahiyetinde değildir. Ancak aruzun işlenmiş olduğu ve hecenin henüz işlenmeğe başlamış olduğu için ham bulunduğunu söylemişim. Bence isteyen aruzu, isteyen heceyi, isteyen serbest vezni

kullanabilir. Fakat aruzu kullanırken Akif, heceyi kullanırken Orhan Seyfi, serbest vezni kullanırken Nazım Hikmet olmalı. Şiirin sırrı budur.” (24 Ağustos 1935)

Bazen bir şaka havası, bazen de büyük bir ciddiyet içinde soruları cevaplandırmıştır Osman Cemal Kaygılı. Anket muharririn sorduğu ilk soruya çok anlamlı bir cevap vermektedir:

En büyük şair olarak lâedri tanıyorum, der. Lâedri, tıpkı meçhul asker gibi, meçhul şairdir. Yaşayanlardan en büyük şairin, kendisine hayatta başka bir âlem gösteren, benliğinde en ufak bir değişiklik yapabilmeyen büyük olduğunu söyler. Ama henüz o kişi ortada yoktur. Aslında o bahsi geçer. Ama bir şiir anlayışının da şu olduğunu anlarız. Ona göre yalnız ölçülü, kafiyeli yazılar şiir değildir, bunları yazanlar da şair değildir. Büyük şairi, yüksek şairi bunlar arasında aramamakta gerekir. (24 Ağustos 1935)

“Toplu İğne” mahlasıyla yazan Nurettin Artam, soruyu sorana, Türkçenin türlü dalını, budağını, şiirin nevinin, çeşidini, özelliklerini hesaba katmamış olduklarını hatırlatır. İslâmlık öncesi edebiyatı, İslâmlık sonrasını, Tanzimat’ı, Edebiyat-ı Cedit’i, Fecr-i Âti’yi ve bu dönemlerin Türkçesini göz önüne alarak değerlendirme yapmak gerektiği kanısındadır. Eskilerden hoşlandığı iki ismi verir: Bunlar Yunus Emre ve Karacaoğlan’dır. Yaşayan şairler arasında ise içindeki taşkınlığı, coşkunluğu ve bunları anlatış tarzıyla Nazım Hikmet’i beğendiğini söyler. (25 Ağustos 1935)

Hakkı Süha, Kurun gazetesinin köşe yazarıdır. “Seyyah” ve “Gezgin” imzası ile değerli yazılar yazmıştır. Türk edebiyat âlemini çok yakından tanımaktadır. O bu soruya yani en büyük şairimiz kimdir? sorusuna cevap verirken şöyle bir düzeltmede bulunur: “En büyük şairimiz amma hangi çağdan?” Daha sonra öncelikle bugünün şairinin kim olduğu kanaatini açıklamaları istenir. Hakkı Süha, yaşayanlar içinde en büyük şairi olarak Abdülhak Hamit Tarhan’ı göstermiştir. (26 Ağustos 1935)

Sadri Ertem de en büyük şair kimdir sorusuna yeterince açıklık getirmemiş, bir bakıma tartışma yaratacağı düşüncesiyle görüşünü belirtmemiştir. Bunu “Benim kimse ile kavga etmeğe niyetim yok” sözüyle ifa-

de etmiştir. Ancak şu sözü de eklemeyen duramamıştır: “Bugünkü şiirin çatısı Yahya Kemal’in eski Egenin düz mermerlerine benzeyen duru zevkini ve Fidyas’ın heykellerindeki hendesevi andıran tekniği üstünde durmaktadır.

Yahya Kemal az şiir yazdı, fakat bütün şiirde onun senelerce nefes aldığını gördük.” (28 Ağustos 1935)

En büyük şairimiz” sorusunu, Agâh Sırrı Levend, bir edebiyat tarihçisi anlayışıyla cevaplamıştır. Büyük şair olmanın pek çok şartı bulunduğunu hatırlatmıştır. Büyük şahsiyetleri edebiyat tarihi içinde incelemeye ve objektif olmaya çalışarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Bütün değerlendirmelerinin sonucunda, aklına ilk gelenleri sıralamıştır: Eskilerden Fuzulî ve Nedim, Tanzimatçılardan Hamit’i, Serveti Fünuncularından Tefik Fikret’i, daha sonra Ahmet Haşim’i, Yahya Kemal’i, nihayetinde de Faruk Nafiz’i Türk edebiyatının gözde şairleri olarak nitelendirmiştir. Onlara, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya (Ortaç), Necip Fazıl ve daha bir iki genci de eklemiştir. Bunlar onun her devirde sevdiği veya beğendiği şairlerdir. (30 Ağustos 1935)

İlhami Bekir, en büyük şairi seçmenin zorluğuna işaret etmiş ve zamanımızın ve hele yüzlerce yıllık Türk edebiyatının en büyük şairini bir dalgıç ustalığıyla bulup ortaya çıkarırken epeyce güç bir iş olduğunu belirtmiştir. O şöyle demektedir: “Neden Fuzulî en büyük şairdir de mesela Yunus Emre değildir?”

İlhami Bekir, Orhan Seyfi’yi son şiirleriyle değiştiği için sever. Hayat mecmuasındaki güzel şiirlerinden sonra, kendisine yeni bir ufuk açmadığı için yani kendi kendini tekrarladığı için Faruk Nafiz’i eleştirir. Aynı endişeyi Nazım Hikmet için de duyar. İyi bir şair olduğuna ve Rus şairi Mayakovskî’nin etkisinde kaldığına inandığı Nazım Hikmet’in de aynı şekilde tekrara düşeceğini ileri sürer. (1 Eylül 1934)

Yedi Meşalecilerden Cevdet Kudret malum soruyu anında cevaplar. Genç edibin gözünde en büyük şairimiz Yunus Emre’dir. Daha sonra bunun sebeplerini anlatır. Ona göre böyle bir soruya cevap verirken şu ölçüleri göz önünde tutmak gerekir: a) Duyuş, b) Görüş, c) Anlatış. Kısacası kültürü itibarıyla Türk olmak. Uzun bir geçmiş

bulunan ve çeşitli olgunlaşma aşamalarından geçen Türk edebiyatı içinde bu şartlara uygun yalnız bir kişi vardır: Yunus Emre... Cevdet Kudret, sözlerini tamamlarken şu uyarıyı da yapar: Her biri başlı başına bir medeniyet olan yabancı kültürlerden bir şey almayalım demiyorum. Alınan şeyi Türkleştirmeliyiz. Yunus bunu yapmış bir şairdir. (2 Eylül 1935)

Hayatı Anadolu şehirlerinde nahiye müdürü, kaymakam, vali vekili gibi idarî görevlerde geçen, o sıralarda Edremit kaymakamı olan ve İstanbul'da Babiali caddesinden uzak yaşayan **Ömer Bedrettin** en büyük şairimiz kim? sorusuna cevap ararken, kimlik sorununa değinmiştir. Ona göre sebepleri ne olursa olsun en büyük şairlerimiz çok fazla Acem edebiyatı tesirinde kalmışlardır. Onun için bunların hiç birisine "En büyük şairimiz" unvanını vermeyi gönüllü razı olmaz. Çünkü en büyük şair denildiği zaman dili ve duygusu münakaşasız Türk olmalıdır. Bu unvanın altını doldurmak kolay değildir. Eğer divan edebiyatı şairleri arasında mutlaka bir tercih yapılacaksa, elbette akla ilk gelecek olan Fuzulî'dir. Yaşayanlar arasında ise bütün Türklüğe "mihirak olacak hakiki en büyük şairimiz ortaya çıkıncaya kadar" bu ad'a **Makber** Şairini lâyık görür. (3 Eylül 1935)

Ercüment Ekrem Talu'ya göre, en büyük şairimiz Nefî'dir. Nefî'yi okurken duyduğu yüksek heyecanı ona başka hiçbir şair vermemiştir. Yaşayanlar içinde en büyük şair olarak Yahya Kemal'i görmektedir. Genç neslin en bilinen şairi Nazım Hikmet'tir. Ercüment Ekrem, Faruk Nafiz'le Necip Fazıl'ın şiirlerini de çok yüksek ve nefis bulmaktadır. (7 Eylül 1935)

Emem İzzet Benice ise, "Kulağımıza en bol musiki hissimize en yüksek duyuyu, fikrimize en kudretliyi, muhayyilemize en geniş vezni kimde buluyorsak en büyük şairimiz odur" der ve isim vermekten kaçınır. Yaşayanlar içinde en büyük şairimiz kim sorusunun karşılığının birinci sorunun cevabı içinde olduğunu söyler. Yani onu da belirtmez. (8 Eylül 1935)

En Büyük Romancımız Kim?

En büyük romancımız kimdir? sorusunun cevabını aramaya başlayınca şu netice ile karşılaşırız:

Ünlü romancı **Hüseyin Rahmi**, en büyük

şairde olduğu gibi en büyük romancımız kimdir sorusuna cevap vermek istemez. Bunu soruya soruyla karşılık vermesinden anlarız. Şöyle der Gürpınar: "Ne itibarıyla büyük? Boyca mı, önce mi? (14 Ağustos 1935) Aynı şeyi genç yazarlar için de yapar. Hususi meclislerde bazı yazarlar için hükümler verdiği bilindiği halde, burada üstat bazı hükümlerini anlatmaktan kaçınmıştır. (14 Ağustos 1935)

Değerli romancımız **Reşat Nuri** anket yazarının sorularını ilkin, daha çok şaka havası içinde karşılıklar vermiş, sonra da anket yazısını alıp gitmiş, birkaç gün sonra bu yazıyı getirmiştir. Büyük edibimiz bu sefer işi ciddi tutmuş ve çok değerli bir yazı hazırlamıştır. Ama bu cevaplar içinde en büyük romancımız kim olduğunu maalesef bulamıyoruz. Sadece o günün romancısı, o günün şairinden daha zengin bir insan sayıldığını öne sürmekte, bu konuda Batılı romancılardan örnekler vermektedir.

O sıralarda Türk Dil Kurumu Başkanlığının yanında Burdur milletvekili olarak da topluma hizmet eden **İbrahim Necmi Dilmen** ise en büyük romancımız kimdir sorusuna ilgi çekici bir cevap verir ve bu arada üzüntülerini de şöyle ifade eder:

"Bunda feci bir itiraf yapacağım. Maatteessüf Halit Ziya... Buna teessüf edişim Halit Ziya'yı sevmediğimden değil, ondan beri ona ayar bir romancı daha yetiştirmemiş olmasındandır." (17 Ağustos 1935)

Burhan Cahit, maalesef geçmişteki roman çalışmalarını, romanımızın birikim yıllarını görmezlikten gelmiş ve şöyle demiştir:

"En büyük romancıyı soruyorsun; roman bizde daha yeni başlamıştır. Edebiyatı Cedide müstehaseleri içinde (roman) adı verilen şeyler kozmopolit, yabancı, iğreti bir sosyetenin çarşafa bürünmüş fuhuş ruzmaneleridir. Meşruiyetten sonra, yani 1908'de başlayan yeni fikir, yeni kalem sahipleri içinde en iyi romancı bence Halide Edip'tir. "Son Eseri" bir şaheserdir bence!" (18 Ağustos 1935, Kurun)

Vâlâ Nurettin, "En büyük romancımız kim?" sorusuna şu cevabı veriyor:

"Belki Halide Edip. Yakup Kadri... Benim gustoma daha fazla bunlar uygun geliyor. Bizim gibilerde deformasyon profesyonel vardır. Biz muharrirler içimizden birinci derecedekini seçme işinde aldanabiliriz;

çünkü biz, muharririn romanı güzel yazmasından ziyade yazarken ne akrobatlık yaptığına bakarız. Gösterdiği hüner bizi daha çok alâkadar eder. Hâlbuki birçok romancılar halk tarafından sevilerek okunmaktadır; birinci derecede romancıyı seçme işinde halkın reyini almak lazımdır.”

Yaşar Nabi 1935 yılında dergiciliğe yönelmişti. Şiiri bırakmış gibidir. Hikâye ve roman yazmış ama onlar da geride kalmıştır. O daha çok Türk edebiyatının bütün edebiyatlar gibi hele roman vadisinde, ancak realizme, realizme kıymet vermekle gelişebileceğini söylemiştir. Dolayısıyla bugünün ve yarının edebiyatının roman ve eser sahasında ilerleyeceği düşüncesindedir: Bu yüzden romancının, romanın; hayatla sıkı bir irtibat içinde olmasını tavsiye etmektedir. Başka bir şekilde söyleyelim: Cevaplarda en büyük romancımızın kim olduğuna yönelik maalesef bir değerlendirme yoktur. Bu soruyu **Musahipzade Celâl** daha net bir cevapla karşılamıştır. Ona göre ilk romancımız Ahmet Mithat'tır. Meddah dinleyen halka roman okumayı o öğretmiştir. Haftada iki gün yaprak yaprak basılıp çıkan romanlarını kapışmak için halk matbaa kapılarında beklemiştir. Onun romanları herkeste okumak isteği uyandırmıştır. Hüseyin Rahmi ise, Ahmet Mithat'ın romanlarını gölgede bırakmış, belki ondan çok daha fazla okuyucuya ulaşmıştır. **(21 Ağustos 1935)**

Mithat Cemal Kuntay: O sıralarda harıl harıl romaniyle uğraşmaktadır. Bu, onu bu vadede meşhur eden **Üç İstanbul** adlı eseridir. Dört beş yüz sayfa kadar yazdığını belirtmektedir. En büyük romancı olarak Halit Ziya'yı göstermektedir. Aksi sabit oluncaya kadar odur demektedir. Yani onu geçen bir romancımız henüz yoktur demeye getirmektedir.

Halit Ziya'dan sonra yetişen romancılar vardır elbette. Mithat Cemal, Reşat Nuri'yi ve eseri **Çalikuşu**'nu işaret etmektedir. **Çalikuşu**'nu herkes beğenmiştir. Süleyman Nazif de o eseri sevmiştir. Romandan anlayan birçok kimseler Çalikuşu'nu mükemmel bulduklarını hatırlatarak sözünü şöyle bağlamaktadır: “İnsan bir kişiyi, birkaç kişiyi aldatabilir amma herkesi aldatamaz. Bu romanı herkes beğenmiştir”. **(22 Ağustos 1935)**

Faruk Nafiz'in en büyük romancımızın Halit Ziya olduğunu söylemektedir. Onun kırk yıl önce yazdığı romanların, teknik ve tahlil itibarıyla, bizde bir eşini yaratmak için galiba bu kadar zaman daha bekleyeceğiz, demektedir. Halit Ziya, bizdeki romanın, münakaşa kabul etmez babasıdır. Bu hakiki üstadın eserinde gösterilen kusur, ondaki meziyetin gölgesidir. Cevabını şu sert cümlelerle bitirir: “Uşşakzade yazmaya başladığı zaman, biz romanın ne olduğu bilinmeyen bir devirde idik. O devre bunu Halit Ziya öğretti ve romancılığımız ondan sonra bir adım daha atamadı.” **(23 Ağustos 1935)**

Osman Cemal Kaygılı ise büyüğünü, küçüğünü, ortancasını pek anlamam, fakat ben eskiden **Eylül**'ü ile Mehmet Rauf'a tutkundum”, der. Büyük üstat dediği Halit Ziya'yı nedense pek okuyamamıştır o zamanlar. Daha sonraları cıldırısıya Hüseyin Rahmi tutkusu başlar. Ardından Yakup Kadri gönlünün baş köşesine çıkar. En sonra Aka Gündüz'de mola verir. Bu yüzden ister en büyük ister en iyi ister en sevilen romancı densin, onun gönlünde Hüseyin Rahmi, Yakup Kadri ve Aka Gündüz halitası bir romancı bulunmaktadır. **(24 Ağustos 1935)**

Nurettin Artam'ın cevabı şaşırıktır. Yaşça mı diye sorar: Yaşça Sami Paşazade Sezai, ondan sonra Halit Ziya Uşaklıgil gelir... Yani olayı yaş ve eskilik bakımından ele almıştır. Belli ki böyle bir cevap daha çok işine gelmiş olmalıdır. **(25 Ağustos 1935)**

Hakkı Süha, “Gezgin”, “Seyyah” takma adlarını kullanan değerli bir yazarımızdır. Türk edebiyat âlemi onu yakından tanır. Anket muharririn en büyük romancımızın kim olduğu sorusuna cevap verirken bir hayli zorlanır. Daha sonra şöyle bir değerlendirmede bulunur: “Teknikte Halit Ziya, hâlâ yerini vermiyor. Günün en değerli romancısını ararken iki ad üstünde durmak istiyorum. Bunlardan biri Reşat Nuri, öteki ise “Dokuzuncu Hariciye Koşuşu”nun yazarı Peyami Safa'dır. “Peyami Safa çok eser vermek mecburiyetini omuzlarında hissetmeseydi, ortaya daha daha yüksek ölçüde işlenmiş eserler çıkacaktı” demektedir. **(26 Ağustos 1935)**

Kendisi hikâye ve roman yazarı olan **Sadri Ertem**, en büyük romancımız sorusunu

cevaplandırmayı ustalıkla geri çevirmiş- tir. Genç muharrirler üzerinde durmuş ama döneminin gözde romancısının kim olduğunu söylememiştir. Ankete verdiği cevapta daha çok gençlerle yaşlı nesiller arasındaki farkı yahut anlaşmazlığı vurgu- lamış, okuyucuyu hor görmemek gerekti- ğini belirtmiştir. (28 Ağustos 1935)

Sadri Ertem, ankete cevaplarını Anka- ra'dan yollamıştır. Ülkemizin en büyük şairinin kim olduğu şeklindeki soruya da "Benim kimse ile kavga etmeğe niyetim yok" demiştir. Ama romancı konusunu da yok saymış, böyle bir sorudan hiç bahset- memiş, cevap da vermemiştir. (28 Ağustos 1935)

Agâh Sırrı, burada en büyük romancıyı değil de romancılar içinde sevdiği ve be- ğendiği birkaç adı sayar. Halit Ziya'yı hay- ranlıkla okuduğunu, onda "beşerî tipleri kuvvetle yaşar" dediğini, ondaki lirizmi sevdiğini belirtir. İkinci olarak Hüseyin Rahmî'yi anar. Kuvvetli tipler meydana getirmekte ustadır. Halide Edib'in kahra- manlarının heyecan ve ihtiraslarını takdir eder. Yakup Kadri ve Reşat Nuri'yi kuv- vetli ve başarılı romancılarımız diye nite- lendirir. Daha gençlerden Mahmut Yesari, Peyami Safa gibi romancılarımızın da eser- lerinde güzel tipler yarattıklarını vurgular. Hikâyecilerimizden ise başarılı saydıkları Ömer Seyfeddin, Refik Halit, Memduh Şevket'i sırasıyla nakleder. (Kurun, 30 Ağustos 1935)

25-30 yaş arasındaki kuşağın içinde ken- dine özgü bir yol takip ettiği görülen İl- hami Bekir, yıllardır Halit Ziya diye tuttu- rulduğunu, sanat işlerinde önce başlamış olmanın önce gelmenin hiçbir şey ifade etmediğini söylemektedir. Örnek olarak Reşat Nuri'yi gösterir. Reşat Nuri romanda ölçü, plan, olayları anlatış yönünden Halit Ziya'dan geri değildir. Onun gözünde mu- harrir adlarına pek aldanmamak gerekir. Bir yazarın bir romanı iyidir de aynı yazarın başka bir eseri onun kadar değerli olma- yabilir. İlhami Bekir, Peyami Safa'nın **Do- kuzuncu Hariciye Koğuşu**'nun mükemmel bir eser sayar ama aynı yazarın bir başka eserinin aksak ve geri olabildiği düşünce- sindedir. (1 Eylül 1935)

Çok erken yaşlarda tiyatro muharriri olarak da dikkati çeken ve üç eseri de sahnele-

nen Cevdet Kudret, Türk edebiyatının en büyük romancısının henüz doğmadığı, bu yüzden susmayı ve beklemeyi tercih et- tiğini söyler. Bu arada Rus romanını delil gösterir. Rus romanı deyince insanın gö- züne bir roman karakteri geldiğini, vakası, ifadesi, şahısları, şahıslarının tahlili, hayat telakkisi bakımından ve buna benzer daha birçok noktalardan Rus olduğunu belirtir. Türk romanı denilince gözünün önüne böyle bir karakter gelmediği için susmayı ve beklemeyi önerir. (2 Eylül 1935)

Ömer Bedrettin'in bu konuda hükmü ke- sindir: "Elbette Halit Ziya" diye cevap ver- miştir. Çünkü bize ilk roman (herhalde ilk edebi roman demek istiyor) örneğini veren romancı, yıllardan beri en büyük roman üstadı olarak mevkiini koruyarak kuvvetli bir romancı olmuştur. (3 Eylül 1935)

En çok **Kopuk** adlı romanı ile Meşhedî'leri seven **Ercüment Ekrem Talu**, çok net bir cevap verir anketçiye: En büyük romancı olarak Halit Ziya Uşaklıgil'i gösterir. Ya- şayan romancılar içinde ise Reşat Nuri'yi zikreder. Buna genç ediplerden de Saba- hattin Âli'nin hikâyeleri ile Vâlâ Nurettin'in nesirlerini beğendiğini de eklemektedir. (7 Eylül 1935)

Etem İzzet Benice: 1935'e kadar ona yakın roman yazmıştır. On beş yıldır gazeteler- de adına rastlanan ve **Yakılacak Kitap** ile ünlenen Etem İzzet Benice, "En büyük ro- mancıyı söylemek bana düşmez. Kendim de romana çalışan birisi olmasaydım, belki sözlerimde bir taraf değil, bitaraf olabilirdim" der. (8 Eylül 1935)

Sonuç

Cumhuriyetin ilânının üzerinden henüz on iki yıl geçmiştir. Bu kadar kısa sürede toplum ve devlet hayatımızda birçok dev- rimler yapılmıştır. Ülkemizde büyük bir coşku ve heyecan vardır. Bunun edebiyata yansması elbette olacaktır. İşte böyle bir ortamda Refik Ahmet Sevengil gibi bir de- ğerli muharrir, yani **Kurun** gazetesi yöneti- ci böyle bir cesaretle ortaya çıkmış ve bizce güzel bir sonuç almıştır.

20 ediple yapılan bu ankette dikkate çar- pan hususlar şudur:

Yazarların/ediplerin yaşları belirtilmiştir. Burada pek sözünü etmediğimiz diğer sorulara verdikleri cevaplar haklarında daha yeni ve doğru bilgilere ulaşılmıştır.

Böylece onların edebi geçmişleri ortaya konulmuştur. Yani edebiyatta kaç yıllık oldukları gösterilmiştir. Ayrıca birkaç nesil (kuşak) temsilcileri de ankete dâhil edilmiştir. Hüseyin Rahmi'den Yedi Meşaleci Cevdet Kudret ve Yaşar Nabi'ye kadar geniş bir yelpazeden insanlar ankete dâhil edilmiştir.

Edebiyat dünyası Milli Edebiyat dönemi ni yaşamış, hece- aruz kavgalarına şahit olmuş, hecenin beş şairi diye bir grubun başarılı şiir örnekleriyle tanışmıştır. Çok geçmeden bu defa Yedi Meşalecilerin varlığı edebiyatımıza ayrı bir renk getirmiştir. Bu grubun en genç simalarından Yaşar Nabi ve Cevdet Kudret, edebiyatımıza ve gelecekteki olabilecek gelişmelere ilişkin değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Unutulmasın ki Cevdet Kudret, o genç yaşta üç tiyatro eserini Darülbeyaz'da sahneletmiştir. İşte bu Cevdet Kudret, Türk şiirinin en büyük şairi diye Yunus Emre'yi göstermiş ve bu fikrinin gerekçelerini de ortaya koymuştur.

Mithat Cemal Kuntay'ın şair seçimini de son derece tutarlı görüyoruz. Çünkü onun milli şairimiz Mehmet Akif'e saygısı, sevgisi öteden beri bilinmektedir. Bir diğer görüşü yani Reşat Nuri'nin **Çalikuşu** adlı eserinin halkın çok beğendiğini söylemesi ve halkın beğenisine katıldığını belirtmesi son derece anlamlıdır.

Mithat Cemal Kuntay örneğinden gidersek

ankette, **Üç İstanbul** romanının gelecekte de ses getirecek eserlerden birinin yola çıktığını görürüz. O günkü yayın dünyasında **Yakılacak Kitap**'ın çok önemsendiğini anlarız. Bazı yazarların da kendi eserlerine karşı son derece acımasız davrandığını tespit etmekteyiz.

Romanda olsun şiirde olsun farklılaşma görülmüştür. Sözgelisi en büyük şair olarak Nef'i'yi bile seçenler çıkmıştır. Yunus ve Karacaoğlan adı haklı gerekçelerle dile getirilmiştir. Divan edebiyatının gözde şairi Fuzulî'nin birkaç kişinin oyunu aldığı anlaşılmış ama onun Baki ile Nedim'le birlikte anmak gerektiği hatırlatılmıştır.

Bazı edipler ise bu seçim işlerinde doğrudan fikir beyan etmek istemediklerini söylemişlerdir. Tartışma ortamı yaratmaktan kaçınmışlardır. Gene de üzerinde durulan edip en çok **Aşk-ı Memnu** yazarı olmuştur Henüz toplumda bazı kabullerin yahut anlayışların, hatta değerlerin oturmadığı düşünülebilir. Buna benzer görüşlerin çok daha geniş kitlelere ulaşmasında yarar vardır. Ayrıca bazı ediplerin üzerinde daha fazla aynı görüşlerin yoğunlaşması (temerküz etmesi) gerekmektedir. Bunun için zamana ihtiyaç vardır. Ne yazık ki kısa bir süre sonra edebiyat dünyasında önceki dönemlerden gelen ve çok saygı duyulan Sami Paşazade Sezai (1936), Hamit (1937) gibi değerlerin, bir iki yıl içinde dünyaya veda ettiklerine tanık olunacaktır.

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

عبادتینه مغرور بر فردك كون بويى ياپديغى عبادتدن
دها مقبولدر پشمانليغى، كيشينك ايشله ديكى قباحتدن

DÎNÎ KIBİR

İbadetine mağrur bir ferdin gün boyu yaptığı ibadetten
Daha makbuldür pişmanlığı, kişinin işlediği kabahatten.

(Ahmet Sevgi)

GÜLİSTAN'IN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

هر که عیب دکران پیش تو آورد و شمرد
بی کمان عیب تو پیش دکران خواهد برد

Gönül ehlinin ilimleri, kendilerini taşır.

Ten ehlinin ilimleriyse kendilerine yükür.

(Hz. Mevlânâ)

İLİM RÜTBESİ

İlim rütbesi, rütbeler arasında en büyüktür,

Lakin amel yoksa ilim, bil ki sahibine yükür.

(Ahmet Sevgi)

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

علمهای اهل دل حمالشان
علمهای اهل تن احمالشان

*Başkalarının aybını senin önünde sayıp döken,
senin aybını da mutlaka başkalarına söyleyecektir.*

(Şeyh Sâdî)

KOVLAMAK

Senin yanında başkasını çekiştiren kişi,

Seni de başkasına kovlar, budur onun işi.

(Ahmet Sevgi)